

علم النفس

از دیدگاه دانشمندان مسلمان

مؤلفان:

دکتر اکبر عرونی موفق

عضو هیأت علمی گروه معارف اسلامی دانشگاه بوعلی سینا

دکتر ابوالقاسم یعقوبی

عضو هیأت علمی روانشناسی دانشگاه بوعلی سینا

B
 ۶۵/۲۳۲
 ۱۳۹۸
 عروتنی موفق، اکبر، ۱۳۴۴-
 علم النفس از دیدگاه دانشمندان مسلمان / تالیف اکبر عروتنی موفق، ابوالقاسم
 یعقوبی
 همدان: دانشگاه بوعلی سینا، انتشارات، ۱۳۹۸.
 ۲۶۵ ص.: مصور.
 شابک: ۵-۲۷۷-۱۲۸-۶۰۰-۹۷۸
 وضعیت فهرست‌نویسی: روان‌شناسی اسلامی - Islam - Psychology
 روان‌شناسی - Psychology - یعقوبی، ابوالقاسم، ۱۳۴۱، دانشگاه بوعلی
 سینا، انتشارات
 رد بندی دیویی: ۴۸۵/۲۹۷

عنوان: علم النفس از دیدگاه دانشمندان مسلمان
 مؤلفان: دکتر اکبر عروتنی موفق، دکتر ابوالقاسم یعقوبی
 ویراستار علمی: دکتر حسن مجادی پور
 ویراستار ادبی: میر شمس‌الدین خدیو
 طراح جلد: مهدي مهدیه
 ناشر: مرکز نشر دانشگاه بوعلی سینا
 مدیر مرکز نشر: دکتر محمدجواد پدایی
 چاپخانه: البرز
 صفحه و قطع: ۲۶۵- وزیري
 نوبت چاپ: اول
 تیراژ: ۱۰۰۰
 قیمت: ۳۲۰۰۰ ریال
 تاریخ انتشار: ۱۳۹۸
 شابک: ۵-۲۷۷-۱۲۸-۶۰۰-۹۷۸
 شماره کتاب: ۴۴۷/الف

کلیه حقوق برای مرکز نشر دانشگاه بوعلی سینا محفوظ است

مراکز فروش در همدان: ۱. دانشگاه بوعلی سینا، مرکز نشر دانشگاه تلفکس: ۸۱۱-۸۳۸۰۹۳۱

۲. خیابان شهید حسن فهمیده، روبروی پارک مردم، فروشگاه مرکز نشر

۳. خیابان مهدیه روبروی خانه معلم- انتشارات دانشجو

نمایندگی فروش در تهران: ۱. موسسه کتابیران، میدان انقلاب، خیابان لبافی نژاد غربی (بعد از چهار راه کارگر جنوبی)،

بعد از فروشگاه شيلات، پلاک ۳۳۷ تلفن: ۶۶۴۲۳۴۱۶-۶۶۹۲۶۶۸۷

فصل نخست: کلیات

۱- مقدمه:	۳
۱-۱- تفاوت علم النفس [روان شناسی فلسفی] و روان شناسی تجربی	۵
۱-۲- سوانح تاریخی بحث از نفس در یونان	۱۰
۱-۲-۱- نفس در نظر افلاطون	۱۳
۱-۲-۲- تعریف نفس از نظر ارسطو	۱۶
۱-۳- جایگاه علم النفس در فلسفه اسلامی	۲۲
۱-۳-۱- علم النفس اخلاقی	۲۳
۱-۳-۲- معانی و کاربردهای واژه نفس در قرآن کریم	۲۴
۱-۴- معانی و کاربردهای واژه روح	۲۷
خلاصه فصل	۲۹

فصل دوم: چیستی نفس و اثبات وجود آن

۲- ماهیت نفس	۳۵
۲-۱- ماهیت نفس از نظر کندی	۳۶
۲-۲- تعریف نفس	۳۸
۲-۳- ماهیت نفس از نظر فارابی	۳۹
۲-۴- تعریف نفس و ماهیت آن	۴۱
۲-۴-۱- ماهیت نفس از نظر ابن سینا	۴۲
۲-۴-۲- علم النفس از نظر ابن سینا	۴۴

۴۵	۲-۵- تعریف نفس
۴۸	۲-۵-۱- تعریف نفس از نظر غزالی
۵۰	۲-۵-۲- اثبات وجود نفس از نظر کندی
۵۱	۲-۵-۳- اثبات وجود نفس از نظر ابن‌سینا
۵۲	۲-۵-۴- برهان عام اثبات وجود نفس
۵۳	۲-۵-۵- براهین خاص وجود نفس
۵۹	۲-۵-۶- اذات وجود نفس از نظر غزالی
۶۱	خلاصه فصل

فصل سوم: انواع نفس و تجرد آن

۶۹	۳- انواع نفس
۷۶	۳-۱- تجرد نفس
۷۸	۳-۲- اقسام مجرد
۸۰	۳-۲-۱- تجرد یا مادی بودن نفس
۸۲	۳-۲-۲- تجرد نفس از نظر فارابی
۸۴	۳-۲-۳- برهان اول بر تجرد نفس ناطقه
۸۴	۳-۲-۴- برهان دوم بر تجرد نفس ناطقه
۸۵	۳-۲-۵- برهان استحاله انطباق کبیر در صغیر
۸۸	خلاصه فصل

فصل چهارم: حدوث و قدم نفس و چگونگی رابطه آن با بدن

۹۵	۴- حدوث و قدم نفس
۹۷	۴-۱- حدوث یا قدم نفس

- ۹۷ ۲-۴ دیدگاه‌ها
- ۱۰۲ ۳-۴ نقد قدیم بودن نفس
- ۱۰۴ ۴-۴ رابطه نفس و بدن
- ۱۰۶ ۵-۴ رابطه نفس و بدن از نظر ابن سینا
- ۱۱۰ ۶-۴ نقش نفس در بدن
- ۱۱۳ ۷-۴ رابطه نفس و بدن از دیدگاه امام فخر رازی
- ۱۱۳ ۸-۴ رابطه نفس و بدن از دیدگاه ملاصدرا
- ۱۱۶ ۹-۴ پیامدهای تجربه حاکم‌المتالهین در باب رابطه نفس و بدن

فصل پنجم: قوای نفس (۱)

- ۱۲۳ ۵- قوای نفس
- ۱۲۴ ۱-۵ قوای نفس از نظر کندی
- ۱۲۹ ۲-۵ معرفت از نظر کندی
- ۱۳۰ ۳-۵ قوای نفس از نظر فارابی
- ۱۴۳ ۴-۵ وحدت نفس انسانی

فصل ششم: قوای نفس (۲)

- ۱۴۹ ۶- قوای نفس از دیدگاه ابن سینا
- ۱۵۲ حواس ظاهری
- ۱۵۴ حواس باطنی
- ۱۶۵ چیستی ادراک خیالی
- ۱۶۶ ۴-۶ رابطه عقل فعال با تصاویر خیالی
- ۱۸۴ نظریه معرفت

قوای نفس از نظر دیگر دانشمندان اسلامی ۱۸۵

فصل هفتم: کمال انسان

- ۷- کمال انسان ۱۹۱
- ۷-۱- سعادت و کمال از دیدگاه کندی ۱۹۵
- ۷-۲- سعادت و کمال از دیدگاه فارابی ۱۹۷
- ۷-۳- راه تحصیل فضایل ۲۰۱
- ۷-۴- گرایش دو سویه غیراختیاری در انسان ۲۰۳
- ۷-۵- گرایش یک سویه استجابی ۲۰۳
- ۷-۶- سعادت از دیدگاه ابن سینا ۲۰۷

فصل هشتم: تناسخ

- ۸- تناسخ چیست؟ ۲۱۷
- ۸-۱- تاریخچه و چگونگی اعتقاد به تناسخ ۲۱۸
- ۸-۲- اقسام تناسخ ۲۱۹
- ۸-۳- فلاسفه متمایل به تناسخ ۲۲۱
- ۸-۴- دلایل ابن سینا در رد تناسخ ۲۲۳
- ۸-۵- دلایل فراروان شناختی در اثبات تناسخ ۲۲۵
- ۸-۶- نقد دلایل فراروان شناختی در اثبات تناسخ ۲۲۸

منابع و مأخذ

- منابع فارسی ۲۴۱
- منابع عربی ۲۴۸
- منابع انگلیسی ۲۵۲

پیشگفتار

بسم الله الرحمن الرحيم

نفس و مسائل مربوط به آن از دیرباز ذهن اندیشمندان را به خود مشغول کرده و بسیاری از ایشان در جهت توصیف و تبیین آن، کتابها و مقالات ارزشمندی را به رشته تحریر درآورده‌اند. روانشناسی در زمره علوم است که دارای دو تاریخچه متفاوت است؛ به همین جهت می‌توان آن را به دو دوره قدیم و جدید تقسیم کرد. هرمن ابینگهاوس (روانشناس ۱۹۰۷) می‌گوید: «روانشناسی پیشینه‌ای دراز اما تاریخچه‌ای کوتاه دارد. آنچه که روان‌شناسی قدیم از روان‌شناسی جدید متمایز می‌سازد و پیدایش یک نظام مستقل را نشان می‌دهد، رویکرد و فنون مورد استفاده است» (سیدنی ال. شولتز و دوان پی. شولتز، تاریخ روان‌شناسی نوین، ص ۱۹). ریشه‌های روانشناسی فلسفی [علم النفس] را می‌توان تا سده چهارم و پنجم پیش از میلاد با دانشمندان بزرگی چون سقراط، افلاطون و ارسطو دنبال نمود. یعقوب بن اسحاق کندی، ابوبکر محمد بن زکریای رازی، ابونصر فارابی، ابن مسکویه رازی، شیخ‌الرئیس ابوعلی سینا، ابن حزم، ابوحامد محمد غزالی، ابن‌باجه، فخرالدین رازی، شیخ شهاب‌الدین سهروردی، صدرالمতالیهن شیرازی، علامه سید محمدحسین طباطبایی و ... از جمله دانشمندان

مسلمانی هستند که به نفس و مسائل مربوط به آن توجه کرده و مباحث فلسفی و یا در رساله‌ها و کتاب‌هایی به‌طور مستقل به آن پرداخته‌اند. درس «علم النفس از دیدگاه دانشمندان مسلمان» براساس سرفصل‌های مصوب دفتر برنامه ریزی درسی وزارت علوم، تحقیقات و فناوری برای آشنا ساختن دانشجویان دوره کارشناسی و دکتری رشته‌های روانشناسی و گرایش‌های وابسته به آن و به ارزش دو واحد نظری در نظر گرفته شده است.

هدف از تألیف این کتاب، شناخت ابعاد فلسفی نظام روانشناختی نفس، شناخت علم- النفس با روش فلسفی، تسلط بر مفاهیم روانشناختی در علم النفس از دیدگاه اندیشمندان مسلمان است. در این کتاب با مراجعه به آثار برخی از دانشمندان مسلمان بعضی از مباحث مربوط به نفس از قبیل ثبات وجود نفس، ماهیت و ویژگی‌های نفس، انواع نفس، تجرد نفس، رابطه و پیوند نفس با بدن، حدوث و قدم نفس، قوای نفس، کمال نفس، جاودانگی نفس و تناسخ مورد بحث و بررسی قرار می‌گیرد. البته محور اصلی مباحث در این کتاب آراء و اندیشه‌های کندی، فارابی، ابن سینا، ملاصدرا، شیرازی می‌باشد؛ هر چند در طرح مباحث از نظرات سایر اندیشمندان نیز استفاده شده است. نویسندگان این کتاب، ضمن ارج نهادن به زحمات و تلاشهای استادان و بزرگانی که در زمینه علم النفس مطالبی را به رشته تحریر در آورده‌اند، بر خود لازم می‌دانند از دو کتاب ارزشمند در این زمینه یاد کنند ۱- «الدراسات النفسانية عند العلماء المسلمين»

اثر دانشمند محترم دکتر محمد عثمان نجاتی که توسط استاد محترم جناب آقای دکتر سعید بهشتی با نام «علم‌النفس؛ روان‌شناسی از دیدگاه دانشمندان مسلمان» به زبان فارسی ترجمه شده است. ۲- «علم‌النفس فلسفی» (درسهای استاد غلامرضا فیاضی) که تحقیق و تدوین آن را فاضل ارجمند، جناب آقای محمد تقی یوسفی عهده‌دار بوده‌اند. مباحث این کتاب به عنوان جزوه درسی سالیانی چند توسط اینجانبان تدریس شده و بارها مورد بازنگری و اصلاح قرار گرفته است؛ ولی با این وجود، به طور قطع نیازمند تذکرات علمی ستاد، دانشجویان و دیگر خوانندگان محترم هستیم و از نظرات اصلاحی ایشان استقبال می‌کنیم.

وما توفیقنا الا بالله، علیه توکلنا والیه أنیبنا

دکتر اکبر عرونی موفق

دکتر ابوالقاسم یعقوبی